

Capitolul VI

ȚĂRĂNIMEA ROMÂNIEI – REALITATE MILENARĂ ÎN PROFUNDA SCHIMBARE

Țărănimea pe care încercăm s-o analizăm cu mijloacele demografiei este cea contemporană, mai exact din ultimele trei decenii, așa cum a fost ea „fotografiată” mai cu seamă la recensământul din 1977. Această imagine surprinde un moment dintr-o îndelungată evoluție a unei realități care nu este nici omogenă, nici unică și nici conservatoare. Satul românesc s-a caracterizat, de-a lungul istoriei, printr-o mare diversitate, pe care încearcă s-o sistematizeze diferite tipologii mai vechi și mai noi. Caracteristici geografice, sociale, economice, culturale o diferențiază și, uneori, destul de bine marcat. Și totuși, peste deosebirile și variațiile acestea, satul și țărănimea au câteva trăsături fundamentale comune care le conferă o fizionomie aparte: atestă unitatea și permanența acestei realități pe pământul pe care l-a așezat istoria și pe care l-a apărut în decursul timpului. Ceea ce interesează pe demograf ca și pe etnograf când se apleacă asupra acestei realități este modelul cultural țărănesc, cu un rol hotărâtor în istoria poporului român, de o mare forță încă în prezent.

Cea mai emoționantă caracterizare a țărănimii, a trăsăturilor sale fundamentale și a rolului îndeplinit în istorie a fost făcută de președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la primul Congres al consiliilor de conducere ale unităților agricole socialiste, al întregii țărănimii, din 1977:

„Întreaga istorie pune în evidență faptul că țărănimea a fost clasa care, vreme îndelungată, a dus pe umerii ei

greul bătăliilor pentru păstrarea și afirmarea ființei poporului român, pentru dezvoltarea națiunii noastre, pentru libertate, neaflinare și o viață mai bună, pentru transformarea revoluționară a societății.”

„În ciuda atîtor furtuni ale istoriei, țărănimea a asigurat permanența neclintită a poporului nostru pe aceste meleaguri, păstrînd, totodată, comoara limbii și culturii naționale și înaltele virtuți ale spiritului popular. Ea a fost mult timp principala făuritoare a bunurilor materiale și spirituale, clasa care, prin munca ei îndîrjită, a făcut să renască de atîtea ori, din cenușă și ruină, țara distrusă și prădată de cotropitori. Sensibilitatea și înțelepciunea țărănimii noastre și-au găsit expresia nu numai în bogăția artei populare, de o mare frumusețe, profunzime și originalitate, ci și într-un cod moral superior, în care sînt înscrise, la loc de frunte, cinstea și omenia, dragostea de muncă și de natură, dîrzenia și neînfricarea în fața greutăților, vitejia și eroismul.”³¹

Din această caracterizare se pot desprinde cîteva trăsături fundamentale pentru înțelegerea modelului cultural românesc și printre care figurează cinstea și omenia, dragostea de muncă și de natură, sensibilitatea și înțelepciunea, pe care le vom găsi și în comportamentul țaranului față de principalele evenimente ale vieții – naștere, căsătorie, moarte, familie, dragostea pentru copii, respectul față de bătrîni, probleme ce interesează în cel mai înalt grad pe demograful contemporan, ajutat de etnograf.

Despre trăsăturile țaranului român – așa cum am mai arătat – s-a scris mult.

Este explicabilă și divergența de opinii în ce privește satul și țaranul român. „Spațiul mioritic”, „matricea stilistică” și alte categorii ale filozofiei culturale, aplicate de L. Blaga (1937), au fost contestate și criticate de sociologi (Stahl, 1981 și 1983).

Într-o lucrare recentă consacrată satului (Bădescu, 1981) se afirmă că cele două forme comportamentale ale psihologiei sociale țărănești sînt *cooperarea* și *ospitalitatea*, la care se adaugă generozitatea și toleranța. Spre deosebire de egocentrismul caracteristic populației de la

³¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 14, Editura Politică, 1977, pp. 231–232.

orașe, ca expresie a individualismului, satul are ceea ce se numește „personalitate comunitară”, sistemul normativ, alcătuit din cutume, datini și obiceiuri, ca și sistemul de valorizare socială al țaranului, diferă esențial de cel al orașeanului. După același autor „Cultura satului are funcții complexe. Manifestările culturale au calitatea de a funcționa ca procese de valorizare socială a ocupațiilor sătești, a momentelor importante din viața satului – nașterea, creșterea și socializarea, căsătoria, moartea etc.” (p. 77).

Astăzi, treptat, se elaborează și se consolidează un model cultural nou, cel al societății socialiste, în cadrul căruia vor persista o serie de trăsături ale modelului țărănesc și deci ale modelului demografic caracterizat – cum am mai spus – prin propensiune față de căsătorie, familie și maternitate, ceea ce interesează în mare măsură pentru aprecierea evoluției ulterioare a tendințelor demografice din România.

1. Aspecte economice și sociale ale țărănimii

Dacă populația rurală poate fi caracterizată și din punct de vedere al fenomenelor demografice, în schimb pentru țărănime acest lucru este cu neputință întrucât statistica oficială nu furnizează informații privind natalitatea, nupțialitatea, mortalitatea țărănimii. De aceea caracterizarea țărănimii o vom face mai ales sub aspect social-economic, rămânând ca unii indici demografici ai populației rurale să fie considerați valabili – cu rezervele necesare – și pentru țărănime.

Potrivit metodologiei folosite la recensămintele din 1956, 1966 și 1977, din punct de vedere al structurii sociale, țărănimea figurează în două categorii: *țărani cooperatori* și *țărani cu gospodării individuale*, diferențiați între ei de sistemul de proprietate și deci de relațiile de producție și cele de repartiție. Sub raport economic, trebuie să facem distincția, în cadrul populației active (sau ocupate) din agricultură, a următoarelor „subramuri” (termenul este impropriu pentru agricultură):

a) populația activă din întreprinderile agricole de stat, stațiunile pentru mecanizarea agriculturii, alte unități agricole de stat;

b) populația activă din cooperativele agricole de producție și asociații intercooperatiste;

c) populația activă din gospodăriile agricole personale ale membrilor C.A.P.;

d) populația din gospodăriile agricole individuale (inclusiv din gospodăriile agricole ale personalului din întreprinderi și instituții, precum și ale meseriașilor și altor grupe de populație).

În raport cu forma de realizare a producției și cu veniturile, grupele c) și d) pot fi trecute în aceeași categorie. Prin urmare, la analiza țăranimii trebuie făcută distincția între criteriul social și cel economic. Dacă mai adăugăm criteriul habitatului vom avea de reținut faptul că o proporție – redusă de altfel – a țăranilor se găsește la orașe și, în mod corespunzător, persoane active din agricultură fac parte din populația urbană.

Dacă luăm numai populația activă a categoriei sociale „țărani cooperatori” și a categoriei sociale „țărani cu gospodării individuale”, efectivul lor, la data recensământului din 1977, era de 3 383 226 persoane; dacă însă ne referim la populația activă din agricultură, ca ramură a economiei naționale, numărul ei era de 3 942 112 persoane, din care: 438 572 persoane în unitățile agricole de stat, 2 768 532 în cooperativele agricole de producție și 733 054 în gospodăriile agricole individuale și gospodăriile agricole personale ale membrilor C.A.P.

Din punct de vedere demografic țăranimea este o subpopulație definită printr-un număr și o structură constituită după diferite caracteristici; ea este un subsistem cu multiple legături, interdependențe și efecte de conexiune inversă, cu celelalte subsisteme din societate. De aceea, analiza ei trebuie să aibă în vedere și celelalte categorii sociale și, în primul rând, muncitorii.

O primă informație generală despre țăranime, ca populație totală și ca populație activă, ne furnizează tabelul 62.

În populația rurală, țăranimea (țărani cooperatori și țărani cu gospodării individuale) reprezintă circa 46% din populația totală și circa 54% din populația activă de la sate. În populația totală a României, țăranimea (populația activă și inactivă) deține 25,5%, iar în populația activă a României circa 29%. Populația activă de la sate

Populația rurală și populația activă rurală
pe categorii sociale (1977)

Categorii sociale	În populația			
	Totală	%	Activă	%
TOTAL	11 320 565	100,0	5 803 841	100,0
Muncitori	5 044 401	44,6	2 162 246	37,3
Țărani cooperatori	4 435 857	39,3	2 540 183	43,8
Intelectuali-funcționari	533 472	4,7	294 273	5,1
Meseriași cooperatori	303 641	2,7	158 617	2,7
Țărani cu gospodării individuale	753 653	6,7	588 613	10,1
Meseriași particulari	83 517	0,7*	40 856	0,7*
Liberi profesioniști și alții	4147	1,4	1710	0,03
Neidentificată	161 877		17 343	

* Sub 0,1 % din total.

este ocupată în proporție de circa 61% în agricultură, 25% în industrie.

Din punct de vedere al habitatului urban și rural, țărănimea este repartizată astfel:

Tabelul nr. 63

Țărani cooperatori și țărani cu gospodării individuale
(populație activă)

Categoría socială	Total	din care în:	
		populația urbană	populația rurală
Țărani – total în %	3 383 226 100,0	254 430 7,5	3 128 796 92,5
din care:			
Țărani cooperatori	2 749 855	209 672	2 540 183
Țărani cu gospodării individuale	633 371	44 738	588 613

În numărul total al țăranilor, de 3 383 226, țăranii cooperatori reprezintă circa 81,3%, restul de 18,7% fiind țăran, cu gospodării individuale.

Populația activă din sectorul de stat deține circa 11% din populația activă agricolă; populația din sectorul cooperatist (cooperativele agricole de producție, întovărașiri agricole, gospodării personale ale membrilor C.A.P.) reprezintă aproape 73%, în timp ce țărani cu gospodării agricole individuale circa 16% din populația activă agricolă.

Așadar, țărănimea se cifrează la circa 3 400 000 persoane (țărani cooperatori și individuali) în populația activă agricolă. Împreună cu populația inactivă, țărani s-ar ridica la 25,5% din populația totală a țării. Prin urmare, țărănimea este încă o prezență importantă atât în populația totală, cât și în populația activă a țării. Să adăugăm persoanele provenite din țărani care trăiesc în familii țărănești și care – grație mobilității profesionale și sociale – au ajuns în alte categorii sociale. În plus, trebuie amintite relațiile dintre cei de la oraș și cei de la sat, în cadrul mobilității intra- și intergeneraționale.

Să precizăm locul țăranilor în structura socială a României.

Tabelul nr. 64

Structura populației active totale a României pe principalele categorii sociale (%)

Categoria socială	1948	1956	1966	1977
Muncitori	15,1	20,0	32,6	50,4
Țărani cooperatori	.....	7,6	45,7	25,5
Țărani cu gospodării individuale	75,9	58,9	6,8	5,9
Intelectuali-funcționari	5,4	10,4	11,8	13,9

Creșterea foarte rapidă a numărului și ponderii „muncitorilor” este faptul cel mai semnificativ pentru schimbările structurii sociale. Ea a fost însoțită de diminuarea rapidă a țărănimii, proces ce se înscrie în mobilitatea spațială, profesională și socială, foarte dinamică.

Populația activă din industrie, cu o vîrstă medie de 33,5 ani, este o populație tînă; perspectivele ei de „autoreproducere” – în sensul dat de sociologie – sînt mari; grupele 20–39 ani sînt cu 106% mai mari decît

Unii indicatori al populației active în 1977

Populația activă	Vîrsta medie			Ponderea (%)		Ra- port (%)
	Arabele sexe	Masculin	Feminin	20-39 ani	40-49 ani	
TOTALĂ	38,65	38,32	38,21	50,2	39,0	128,7
Industrie	33,51	34,60	31,38	60,4	29,3	205,7
Cooperative a- gricole de producție	43,78	46,34	42,50	33,8	53,5	63,1
Gospodăriile a- gricole indi- viduale	47,31	50,13	46,16	29,9	39,6	75,6

grupele 40-59 ani. În schimb, populația activă din coope-
rativele agricole de producție și cea din gospodăriile in-
dividuale este îmbătrînită: vîrsta medie este cu 10 ani
mai mare în C.A.P. și cu aproape 14 ani mai mare în

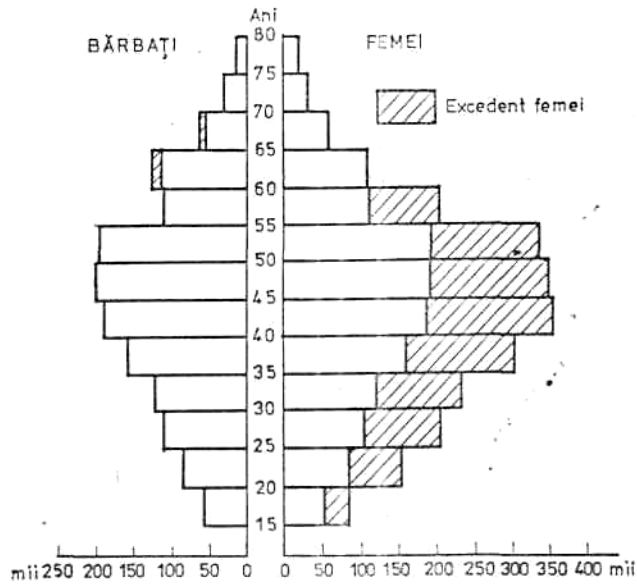

Fig. 28 Populația activă din agricultură pe sexe și grupe de vîrstă, 1977.

gospodăriile individuale în raport cu industria. „Autoreproducerea” acestor categorii se poate asigura în proporție de 63% și respectiv de 76%. Să mai adăugăm că populația din industrie este „masculinizată”, în timp ce aceea din agricultură este „feminizată.”

„Feminizarea” populației active din agricultură și „masculinizarea” populației active din industrie sînt două caracteristici evidente.

Cit privește categoriile sociale, situația este următoarea:

Tabelul nr. 66

Unii indicatori ai categoriilor sociale
(in populația activă) in 1977

Categoriile sociale	Vîrsta medie	Ponderea (%) grupelor		20-30 40-59 X100
		20-39 ani	40-59 ani	
Muncitori	34,58	63,8	32,7	195
Țărani cooperatori	44,18	32,6	54,0	60
Țărani cu gospodării individuale	47,50	29,9	39,6	76
Intelectuali-funcționari	37,00	61,0	36,2	169

Procesul de îmbătrînire a țăranilor cooperatori și a țăranilor cu gospodării individuale s-a produs foarte rapid.

Tabelul nr. 67

Vîrsta medie și mediană a țăranilor cooperatori
și a țăranilor cu gospodării individuale la
recensămintele din 1966 și 1977

(ani și zecimi)

Categoriile sociale	Vîrsta medie			Vîrsta mediană		
	1966	1977	1977- 1966	1966	1977	1977- 1966
Țărani cooperatori	41,3	44,2	2,9	40,0	44,9	4,9
Țărani cu gospodării individuale	44,0	47,5	3,5	42,4	47,3	4,9

În aproximativ un deceniu vârsta medie a țăranilor cooperatori a crescut cu circa 3 ani, iar vârsta mediană cu 5 ani. Vârsta mediană a crescut mai mult ca urmare a faptului că a scăzut proporția populației tinere. Dacă luăm cele două categorii sociale repartizate pe sexe și vârste, imaginea este cea oferită de figura 29 a și 29 b.

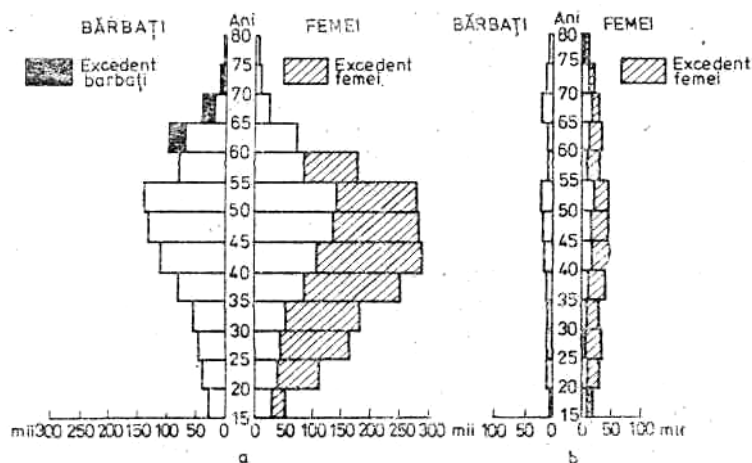

Fig. 29 a. Populația activă din cooperativele agricole de producție. Țăranii cooperatori, 1977.

b. Populația activă din gospodăriile agricole individuale. Țărani individuali, 1977.

Pentru a întregi tabloul satului să dăm informații cu privire la nivelul de instruire al populației rurale.

Tabelul nr.6

Numărul persoanelor cu studii superioare și medii în municipii, orașe și în comune, 1977
(în populația activă)

Nivel	Municipii și orașe	Proporția (%) în populația de 12 ani și peste	Comune	Proporția (%) în populația de 12 ani și peste
Superior	453 443	9,9	68 956	1,2
Mediu	1 012 352	22,2	261 188	4,5

Stocul de învățământ superior al populației de la orașe este de 6,6 ori mai mare ca cel al populației de la sate; cel mediu de aproape 4 ori. Față de 1966 se înregistrează totuși o creștere apreciabilă. Să nu se uite că la recensământul din 1966 stocul de învățământ superior la sate era de 0,4% în populația de 12 ani și peste, iar cel mediu de 4,2%. Mai mult, este locul să amintim că la recensământul din 1948, proporția analfabeților, în rândul populației de 7 ani și peste, a fost de 23,1%, din care în rural 27% (Golopenția, 1948).

Vorbind despre populația rurală și țărănime se cuvine să ne referim succint la țărănimea din zona colinar-montană. Gospodăriile agricole ale acesteia au o mare importanță economică (Brașoveanu, 1981; Rey, 1984), având totodată o serie de particularități demografice (Trebici, 1982). Populația acestei zone, în număr de 2 000 000, este situată în 601 comune și formează 585 000 gospodării agricole. Zona este confruntată cu o serie de probleme economice și demografice, printre care o puternică migrație de la sat la oraș.

O descriere demografică completă a acestei zone ar necesita informații statistice pe comune, ceea ce este însă imposibil; din această cauză, o analiză aproximativă este obligată să se refere la județele situate pe ambele versante ale Carpaților Meridionali, Carpaților Orientali, Munților Apuseni. Concret, este vorba de un număr de 15 județe (Maramureș, Vâlcea, Bistrița-Năsăud, Argeș, Alba, Caraș-Severin, Suceava, Vrancea, Gorj, Bihor, Hunedoara, Neamț, Dâmbovița, Mehedinți și Prahova) în care populația activă a categoriei „țărării cu gospodării Individuale se ridică la 484 672 de persoane (aproape 77% din totalul țăranilor cu gospodării individuale), iar ponderea lor în populația agricolă activă a județelor respective este de 33,2% (cuprinsă între 17 și 55%).

Vocația zonei colinar-montane este zootehnia – ramură de importanță excepțională pentru țara noastră –, în special creșterea bovinelor și ovinelor, pomicultura (în special cultura prunilor) și unele culturi de câmp adecvate condițiilor pedoclimatice (cartoful și ovăzul).

Populația activă a țăranilor cu gospodării individuale se află într-un avansat proces de îmbătrânire; vârsta medie este de 47,5 ani.

Populația activă a țăranilor cu gospodării individuale este de asemenea feminizată. La 100 de bărbați revin 253 de femei, dar variația după vîrstă este foarte puternică. La grupele cele mai productive, de 20–39 de ani,

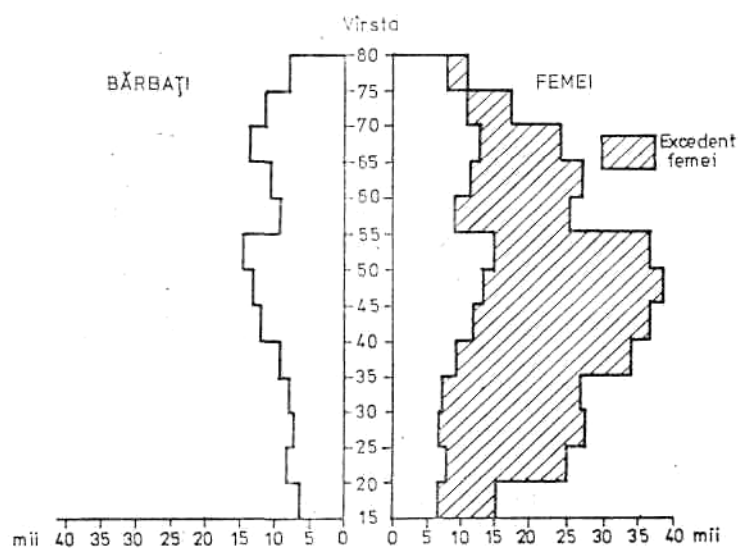

Fig. 30 Populația activă. Țărani cu gospodării individuale (15 județe), 1977.

la 100 de bărbați revin 352 de femei, în timp ce la grupele de 40–59 ani revin 270 de femei.

Trăsăturile amintite mai sus ale țăranimii individuale variază de la un județ, de la o provincie istorică la alta. Vîrsta medie a bărbaților din categoria socială a „țăranilor cu gospodării individuale” este de 47,4 ani în Crișana-Maramureș, de 48,5 ani în Moldova, de 50,6 ani în Transilvania, ridicîndu-se la 51,2 ani în Banat, 53,2 ani în Oltenia și circa 55 de ani în Muntenia. Valorile cele mai scăzute ale vîrstei medii la femei revin zonei Crișana-Maramureș (44,4 ani), Moldova (45,3 ani), Transilvania (46,2 ani), cele mai ridicate sînt caracteristice pentru Muntenia (47,4 ani) și Oltenia (48,4 ani).

Dacă luăm județele Bistrița-Năsăud și Maramureș, în care numărul țăranilor cu gospodării individuale repre-

zintă a șasea parte din numărul lor pe țară, iar proporția lor în populația activă agricolă din județele respective este aproape jumătate, se pot face constatări interesante. Vârsta medie a bărbaților este de 45,8 ani, iar a femeilor de 43,7 ani; numărul de femei la 100 de bărbați este de 181, iar în grupele cele mai productive (20–39 de ani) de aproximativ 210. Îmbătrânirea și feminizarea populației adulte în aceste județe sînt procese relativ mai puțin avansate.

În privința cauzelor care au provocat tendințele demografice menționate vom distinge o cauză directă: mobilitatea rezidențială, profesională și socială a populației, cea mai dinamică fiind cea rezidențială, de la sat la oraș. Migrația este selectivă: fluxurile ei antrenează în special tineretul.

O cauză mai generală care afectează populația rurală, inclusiv țărănimea individuală, este scăderea de lungă durată a natalității. Amintim că întreaga politică demografică a țării noastre este orientată în direcția stimulării natalității și consolidării familiei – nucleul de bază al societății. Or, populația satelor din zona de deal și de anunțe s-a caracterizat, de-a lungul timpului, printr-o natalitate mult mai ridicată decît în alte zone ale țării, printr-un profund atașament față de familie, prin practicarea tipului de familie extinsă. Migrația internă de la sat la oraș, pătrunderea unor influențe nu întotdeauna pozitive de la oraș au erodat în mare măsură modelul cultural țărănesc. Se constată totuși un nivel mai înalt al natalității în județele Bistrița-Năsăud, Maramureș, Neamț, Suceava și Vrancea, avînd o proporție relativ ridicată a țăranilor individuali, celebre zone etnografice și folclorice, păstrătoare ale culturii populare majore.

2. Concluzii și perspective

Analiza demografică a satului și țărănimii pune în lumină, cu obiectivitatea cifrelor statistice, efectul pozitiv al cooperativizării agriculturii, în cadrul mai general al construcției societății noi. Îl regăsim în reducerea consi-

derabilă a mortalității și mai ales a mortalității infantile, căreia țărănimea îi plătea un dureros tribut, în creșterea duratei medii a vieții, lichidarea neștiinței de carte, creșterea nivelului de instruire.

Desigur, analiza economică și sociologică pune în evidență și câștigurile obținute pe alte planuri. Totodată se impun atenției unele aspecte cum ar fi îmbătrânirea demografică a țărânimii și a populației rurale, disproporții între sexe, fenomene care au fost generate în special de o migrație foarte puternică de la sat la oraș. Această problemă trebuie examinată în strânsă legătură cu urbanizarea și cu aceea a noii revoluții agrare.

S-au elaborat și se traduc în viață strategii ample menite să asigure dezvoltarea în continuare a agriculturii. În acest cadru general sînt prevăzute importante măsuri privind evoluția populației de la sate, a țărânimii.

De importanță hotărîtoare este înfăptuirea noii revoluții agrare, ca strategie pe termen lung, ale cărei principale obiective sînt: afirmarea calitativă a agriculturii, creșterea substanțială a producției agricole și a eficacității activității economice, accelerarea proceselor de dezvoltare intensivă și de modernizare a procesului de producție. Noua revoluție agrară este în esență o revoluție științifică și tehnică. De efectele acesteia vor beneficia atît țărâni cooperatori cît și cei cu gospodării individuale pe planul creșterii puternice a producției agricole, al realizării unei noi calități a muncii și a vieții, al creșterii productivității muncii. Înfăptuirea unor asemenea obiective cere eforturi considerabile, așa cum sînt ele prevăzute în „Programul național pentru asigurarea unor producții sigure și stabile prin creșterea potențialului productiv al pămîntului, mai buna organizare și folosire în mod unitar a terenurilor agricole, a întregii suprafețe a țării, realizarea irigațiilor pe 55–60% din suprafața arabilă, a lucrărilor de desecări și combaterea eroziunii solului.”

Contribuția economică a țărânimii va crește substanțial în anii următori prin aplicarea „Programului unic de creștere a producției agricole în gospodăriile personale ale membrilor cooperativelor agricole de producție și în gospodăriile producătorilor individuali.”

Efectul acestor strategii, la care se adaugă și cel al politicii sistematizării teritoriului și a localităților, va fi nu numai de ordin economic, ci și social, cultural și demografic. Creșterea puternică a producției agricole, modernizarea satului, creșterea gradului de civilizație a țărănimii vor însemna realizarea unui echilibru optim între industrie și agricultură, reducerea migrației de la sat la oraș și, în ultimă analiză, îmbunătățirea caracteristicilor demografice ale populației rurale și ale țărănimii – în primul rând, îmbunătățirea structurii de vîrstă – în cadrul general al dezvoltării armonioase a societății noastre socialiste.

Bibliografie

1. *Anuarul demografic al Republicii Socialiste România 1974*, Direcția Centrală de Statistică. Comisia Națională de Demografie, București.
2. *Anuarul statistic al Republicii Socialiste România 1985*, Direcția Centrală de Statistică, București.
3. BĂDESCU, Ilie, 1981, *Statul contemporan în evoluția lui istorică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
4. BEAVER, Steven E., 1975, *Demographic Transition Theory Reinterpreted. An Application to recent natality trends in Latin America*, Lexington Books, Lexington, Toronto, London.
5. BECKER, Gary S., 1973 și 1974, *A Theory of Marriage*, Part I and Part II, in: *Journal of Political Economy*, July-August 1973 and March/April 1974,
6. BLAGA, Lucian 1980, *Elogiul satului românesc*, discurs de recepție la Academia Română, 1937, în: *Discursuri de recepție la Academia Română*, Editura Albatros, București.
7. BOGUE, Donald J., 1969, *Principles of Demography*, John Wiley and Sons, New York.
8. BOURGEOIS-PICHAT, Jean, 1979 a, *La transition démographique: vieillissement de la population*, în: *Conference on science in the service of life*, Institute of Life and IUSSP, Vienna.
9. BOURGEOIS-PICHAT, Jean, 1979 b, *La baisse actuelle de la fécondité s'inscrit-elle dans le modele de la transition démographique?*, în: *Population (I.N.E.D.)*, Nr. 2.
10. BRACKET, John W., RAVENHOLT R. T., *World Fertility, 1976, An Analysis of Data Sources and Trends*, în: *Population Reports, Series J. Number 12*, November 1976. Family Planning Programs. The George Washington University Medical Center, Washington, D.C.
11. BRAȘOVEANU, Nicolae, 1981, *Zona colinar-montană – potențial agro-alimentar cu mari perspective de valorificare*, în: *Era socialistă*, nr. 23.
12. BUTURĂ, Vaier, 1977, *Etnografia poporului român. Cultura materială*, Dacia, Cluj-Napoca, pp. 8–9 și 41–44.

13. CALDWELL, John C, 1976, *Toward a Restatement of Demographic Transition*, in: *Population and Development Review* (The Population Council), Volume 2, numbers 3 and 4, New York.
14. CALDWELL, John C, 1981, *The Mechanisms of Demographic Change in Historical Perspective*, in: *Population Studies* (London), Vol. 35, Number 1, March.
15. CANTEMIR, Dimitrie, 1965, *Descrierea Moldovei*, traducere de Petre Pandrea, Editura Tineretului, București.
16. CHESNAIS, Jean-Claude, 1978, *Quelques réflexions sur l'histoire de la transition démographique*, U.E.I.S.P. Helsinki.
17. CHESNAIS, Jean-Claude, 1979, *L'effet multiplicatif de la transition démographique*, în: *Population* (I.N.E.D.), No. 6.
18. COALE, Ansley J., 1971, *Age patterns of Marriage*, in: *Population Studies* (London), Vol. XXV, No 2, July.
19. COALE, Ansley J., 1973, *The Demographic Transition Reconsidered*, I.U.S.S.P., Volume I, Liège.
20. COLESCU, Leonida, 1944. *Analiza rezultatelor recensământului general al populației din 1899*, Institutul Central de Statistică, București.
21. CONEA, Ion, 1937, *Geografia satului românesc. Așezare, formă, structură*, în: *Sociologie românească*, An II, nr. 2–3.
22. COOK, Maria Sophia Lengyel and R. REPETTO, 1982, *The relevance of the Developing Countries to Demographic Transition Theory: Further Lessons from the Hungarian Experience*, in: *Populations Studies* (London), Vol. 36, Number 1, March..
23. DI COMITE, Luigi, 1977, *L'invecchiamento della popolazione nel processo di transizione demografica*, în: *Rivista Italiana di Economia, Demografia e Statistica*, no. 2.
24. *DICȚIONAR de psihologie socială*, 1981, Editura Științifică și Enciclopedică, București, pp. 52–54.
25. *DICȚIONAR de filozofie*, 1978, Editura Politică, București, pp. 247–248.
26. DUNĂRE, Nicolae, 1982, *Trilogia etnologică transilvăneană*, în: *Viitorul social*, nr. 3.
27. DUNĂRE, Nicolae, 1984, *Civilizația tradițională românească în Curbura Carpatică Nordică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, pp. 10, 13, 46..
28. DURAND, Jolin D., 1975, *The Labor Force in Economic Development. A Comparison of International Census Data, 1946–1966*, Princeton University Press, Princeton, N.J.
29. FESTY, Patrick. 1979, *La fécondité des pays occidentaux de 1870, a 1970*, în: *Travaux et Documents* (I.N.E.D.), Cahier No. 85, P.U.F.
30. FOCHI, Adrian, 1984, *Paralele folclorice. Coordonatele culturii carpatice*, Editura Minerva, București.
31. GHEȚĂU, Vasile, 1972, *Interferența dintre nupțialitate și mortalitate*, în: *Studii de statistică. Lucrările celei de-a șaptea consfătuiri științifice de statistică 1969*, vol. II, Direcția Centrală de Statistică, București.

32. GHEȚĂU, Vasile, 1978, *L'évolution de la fécondité en Roumanie*, în: Population (I.N.E.D.), Nr. 2.
33. GHEȚĂU, Vasile, 1978, *Speranța de viață a populației din România*, în: Viitorul social, nr. 1.
34. GHEȚĂU, Vasile, 1983, *Evoluții recente ale duratei medii de viață în România*, în: Viitorul social nr. 6.
35. GIURESCU, Constantin C., 1978, *Evoluția țărănimii române în secolele XIII-XX*, în: Memoriile secției de științe istorice. Seria IV, tomul I 1975-1977, Editura Academiei R.S.R., București, pp. 179-213.
36. GÎNDAC, Ilie Doru, V. Ghețău, 1966, *Tabela de nupțialitate a populației din țara noastră*, în: Revista de statistică, nr. 1.
37. GUCK, Paul C., 1947, *The Family Cycle*, în: American Sociological Review, Vol. 12, April.
38. GLICK, Paul C., 1957, *American Families*, John Wiley and Sons Inc., New York.
39. GLICK, Paul C, Robert Parke jr., 1965, *New approaches in studying the life of the family*, in: Demography, Vol. 2.
40. GOLOPENȚIA, Anton dr. D. C. Georgescu, 1911, *60 sate românești cercetate de echipele studențești în vara 1938. Anchetă condusă de I. Populația*. Institutul de științe sociale al României, București.
41. GORDON, Milton M., 1970, *The Concept of the Sub-culture and its Applications*, in: The Sociology of Sub-cultures, Berkeley, p. 926.
42. HAJNAL, John, 1953, *The Marriage Boom*, în: Population Index, Vol. 19, No. 2, April.
43. HAJNAL, John, 1965, *European marriage patterns in perspective*, în: D. V. Glass and D. E. Eversley (eds), *Population in History*, London.
44. HALUS, Radu, 1981, *Caracterizarea structurii socio-profesionale a populației active din România după datele recensământului populației din anul 1930; Unele date privind structura socio-economică a populației României în anul 1948*, în: Studii de statistică, Direcția Centrală de Statistică, București.
45. HECKMAN, James J. et al. 1980. *A Life Cycle Model of Family Labour Supply*, Sixth World Congress of Economists, Mexico City.
46. HENRY, Louis 1981, *Dictionnaire démographique multilingue*. Volume français. Deuxième édition préparée par U.I.E.S.P., Ordina Editions, Liège.
47. HILL, Reuben. D. Hansen, 1960. *The identification of conceptual framework utilized in family study*, in: Marriage and Family Living, Vol. 22, No. 24, November.
48. HÖHN, Charlotte, 1982, *Der Familienzyklus. Zur Notwendigkeit einer Konzeptweiterung*, Boldt-Verlag, Boppard am Rhein.
49. JACQUARD, Albert, 1979, *La transition démographique: le capital génétique est-il affecté?*, în: Conference on science in the service of life, Institute of Life and I.U.S.S.P., Vienna.
50. KONO, Sighemi, 1977, *The Concept of the Family Life Cycle as a Bridge between Demography and Sociology*, în: Interna-

- țional Population Conference, Mexico City, 1977, vol. 1, I.U.S.S.P., Liège.
51. LINTON, Ralph, 1968, *Fundamentul cultural al personalității*, Studiu introductiv de V. V. Caramelia, Editura Științifică, București, pp. 61, 82–84.
  52. MEASNICOV, Ioan, I. Hristache, Vl. Trebici, 1977, *Demografia orașelor României* (sub redacția Vl. Trebici), Editura Științifică-și Enciclopedică, București.
  53. MEHEDINȚI, Simion, 1980, *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca și uneltele sale*, (1920), în: Discursuri de recepție la Academia Română, Editura Albatros, pp. 129–140.
  54. METEȘ, Ștefan, 1968, *Vîrste matusalemice la Români*, în: Magazin istoric, nr. 2.
  55. MIHĂILESCU, Vintilă, 1934, *Une carte de l'habitat rural en Roumanie*, în Buletinul de geografie.
  56. MUHSAM, Helmut V., 1979, *The Demographic Transition: From Wastage to Conservation of Human Life*, în: Conference on science in the service of life, Institute of Life and I.U.S.S.P., Viena.
  57. MUREȘAN, Petre s.a., 1979, *Studiul-longitudinal al fertilității în R. S. România*. Studii de statistică. Lucrările celei de-a opta Consfătuiri științifice de statistică 15-17 decembrie 1977, Direcția Centrală de Statistică, București, pp. 589-592.
  58. MUREȘAN, Petre 1981, *Fertilitatea populației feminine din R. S. România*, în: Viitorul social, an X, nr. 5, 1981, pp. 888–896.
  59. O.N.U. 1956, *Le vieillissement des population et ses conséquences économiques et sociales* (Etudes démographiques, nr. 26), New York.
  60. O.N.U., 1973, *The Determinants and Consequences of Population Trends. New Summary of Findings of Demographic, Economic and Social Factors* („Population Studies”, nr. 50), New York.
  61. O.N.U., 1974 a, *La population et la famille*, Conference Mondiale de la Population, Bucarest, 19–30 août, 1974.
  62. O.N.U., 1974 b, *Rapport du Colloque sur la population et la famille*, Conférence Mondiale de la Population, Bucarest, 19–30 août, 1974.
  63. O.N.U., 1975, *Economie Survey of Europe in 1974 Part. II. Post-war demographic trends in Europe and the outlook until the year 2000*, New York.
  64. O.N.U., 1979 a, *World Population Trends and Policies*, 1977, Monitoring Report („Population Studies”, no. 62), Volume I *Population Trends*, New York.
  65. O.N.U., 1979 b, *Demographic Transition and socio-economic Development*. Proceedings of the United Nations UNPPA Expert Group Meeting, Istanbul, 29 April–4 May 1977 („Population Studies”, nr. 65), New York.
  66. O.N.U. 1980, *L'offre et les migrations de main-d'oeuvre en Europe. Dimensions démographiques (1950–1975) et perspectives*, New York.

67. O.N.U., 1982, *World Population Trends and Policies 1981. Monitoring Report* („Population Studies”, no. 79), Volume I *Population Trends*, New York.
68. NOTESTEIN, Frank W., 1953, *Economic Problems of Population Change, 8th international Conference of Agricultural Economists*, 1953, Oxford University Press, London.
69. PANAITESCU, P. P., 1984, *Obștea românească în Țara Românească și Moldova. Orînduirea feudală*. Biblioteca istorică X, București.
70. PETRESCU, Paul, 1981, *Etologia românească în perspectivă istorică*, în: *Viitorul social*, nr. 4, p. 667.
71. *Populația României*, 1974, Comisia Națională de Demografie, Seria C.I.C.R.E.D., Editura Meridiane, București.
72. PRESSAT, Roland, 1979, *Dictionaire de démographie*, P.U.F., Paris.
73. RĂDULESCU-MOTRU, Constantin, 1937, *Psihologia poporului român*, Societatea Română de cercetări psihologice, București.
74. REBREANU, Liviu, 1980, *Laudă țăranului român*, discurs de recepție la Academia Română, 1940, în: *Discursuri de recepție la Academia Română*, Editura Albatros, București.
75. *Recensământul populației și al locuințelor din 5 ianuarie 1977, 1980*. Vol. I. Populație – Structura demografică; Vol. II. Populație – Structura social-economică, Direcția Centrală de Statistică, București.
76. REY, Radu, 1984, *Agricultura montană – o bogată resursă pentru fondul de auto aprovizionare și fondul de stat de produse agricole*, în: *Era socialistă*, nr. 3.
77. ROGERS, Andrei, R. Raquillet, L. J. Castro, 1977. *Model Migration Schedules and their application*. I.I.A.S.A. RM-77-57. Laxenburg, Austria.
78. RUSU, I. I., 1981 *Etogeneza Românilor. Fondul autohton traco-dacic și componenta latino-romanică*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, pp. 226–237.
79. RYDER, Norman B., 1975, *Le comportement procréateur et le cycle familial*, în: *The Population Debate: Dimensions and Perspectives*, United Nations, Vol. II, New York.
80. RYDER, Norman B., 1976, *Methods in measuring the family life cycle*, I.U.S.S.P., Newsletter, no. 5.
81. SANDU, Dumitru, 1984, *Fluxurile de migrație în România*, Editura Academiei R.S.R., București.
82. SCĂRLĂTESCU, I., 1921, *Statistica demografică a României*. Populația Regatului Român după recensământul făcut la 19 decembrie 1912. Cu o precuvîntare de L. Colescu. Extras din „Buletinul Statistic al României”, nr. 6-7, 1921.
83. SCHIFIRNEȚ, Constantin, 1981, *Subcultura și dinamica socială*, în: *Viitorul social*, nr. 5, 1981.
84. SCHRYOCK, Henry S., S. Siegel and ass., 1971, *The Methods and Materials of Demography*, vol. 1. Bureau of the Census, Washington.
85. SKLAR, June L., 1974, *The Role of Marriage Behaviour in the Demographic Transition. The Case of Eastern Europe*

- Around 1900*, în: *Population Studies* (London), Volume 28, number 2, July.
86. SOROKIN, Pitirim A. et al., 1931, *A Systematic Source Book in Rural Sociology*, vol. II, University of Minnesota Press.
  87. STAHL, Henri H., 1958, 1959, 1964, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești*, vol. I–III, Editura Academiei R.S.R., București.
  88. STAHL, Henri H., 1978, *Teoria fazării tipologice și problema orînduirii tributare*, în: *Viitorul social*, nr. 1.
  89. STAHL, Henri H., 1981, *Amintiri și gânduri din vechea școală a „monografiilor sociologice”*, Editura Minerva, București.
  90. STAHL, Henri, H., 1983, *Eseuri critice*, Editura Minerva, București.
  91. ȘERBAN, Gheorghîța, 1975, *Tabela ide nupțialitate a populației pe sexe, în anii 1971–1972*, în: *Studii de statistică*. București, 22–23 ianuarie 1974, Direcția Centrală de Statistică.
  92. ȘERBU, G. R. (G. RETEGAN), 1962, *Evoluția fertilității populației feminine din R.P.R. în perioada 1900–1960*, în: *Revista de Statistică*, nr. 4.
  93. TEODORESCU, Alin, 1981, *Evoluția modelului integrării sociale în cercetările sociologice românești*, în: *Viitorul social*, nr 5, pp. 868–879.
  94. TREBICI, Vladimir, 1972, *Îmbătrînirea demografică a populației României*, în: *Viitorul social*, nr. 1.
  95. TREBICI, Vladimir, 1974, *Fertilitatea și statutul social al femeii*, în: *Viitorul social*, nr. 3.
  96. TREBICI, Vladimir, 1978, *Tranziția demografică în România*, în: *Viitorul social*, nr. 2.
  97. TREBICI, Vladimir, 1979 a, *Demografia*, Editura Științifică și Enciclopedică, București.
  98. TREBICI, Vladimir, 1979 b, *Planificarea familiei în optică sociologică*, în: *Viitorul social*, nr. 1, pp. 171–176.
  99. TREBICI, Vladimir, 1979 c, *Nupțialitatea populației României*, în: *Viitorul social*, nr. 4.
  100. TREBICI, Vladimir, 1931 a, *La transition démographique dans les pays de l'Europe de l'Est: le cas de la Roumanie*, Società italiana di economia, demografia e statistica, Nuova serie, N. 7.
  101. TREBICI, Vladimir, 1981 b, *Situation démographique de la Roumanie*, în: *Travaux et Documents (I.N.E.D.), Cahier No. 98, Natalité et politiques de la population en France et en Europe de l'Est*, Presses Universitaires de France, Paris.
  102. TREBICI, Vladimir, 1981 c, *Populația României și politica demografică*, în: *Viitorul social*, nr. 1.
  103. TREBICI, Vladimir, 1982 a, *Ciclul de viață familială*, în: *Viitorul social*, an XI, nr. 2, pp. 238–288.
  104. TREBICI, Vladimir, 1982 b, *Zona colinar-montană și unele probleme demografice*, în: *Era socialistă*, nr. 6.
  105. TREBICI, Vladimir, 1983 a, *Nuptiality and Demographic Transition*, Beitrage zur Demographie, No. 7, Akademie-Verlag, Berlin.

106. TREBICI, Vladimir, 1983 b, *Populația stabilă: model matematic și aplicații la populația României*, în: Studii și Cercetări de calcul economic și cibernetică economică, an XVIII, nr. 4, pp. 73–85.
107. TREBICI, Vladimir, 1983 c, *The demographic aging of the Romanian population. Causes and consequences*, în: Romanian Journal of Gerontology and Geriatrics, Tome 4, nr. 1, pp. 59–69.
108. TREBICI, Vladimir, 1984 a, *The Demographic aging of the Romanian population, II, Causes and Consequences*, în: Romanian Journal of Gerontology and Geriatrics, Tome 5, nr. 1, pp. 65–76.
109. TREBICI, Vladimir, 1984 b, *Model demografic național și submodele regionale*, în: Viitorul social, nr. 1, pp. 48–57.
110. TREBICI, Vladimir, 1984 c, *Demografie și istorie: spre o nouă sinteză?* în: Revista de istorie, tomul 37, nr. 5, pp. 417–421.
111. TREBICI, Vladimir, Ilie HRISTACHE, 1985, *Demografia teritorială a României*, Cap. I. Demografia regională. Noțiuni și concepte, pp. 6-25. Editura Academiei R.S.R., manuscris.
112. VISNEVSKIJ, A. G., 1981, *Die Theorie der demographischen Revolution*, în: Parviz Khalatbari (Hrg), *Bevölkerungstheorie und Bevölkerungspolitik*, Akademie-Verlag, Berlin.
113. VLĂDUȚIU, Ion, 1973, *Etnografia românească*, Editura Științifică, București.
114. VUIA, Romulus, 1945, *Satul românesc din Transilvania și Banat*, Cluj.
115. VULCĂNESCU, Mircea, 1983, *Dimensiunea românească a existenței*, în: Caiete critice, nr. 1–2, Viața Românească.
116. VULCĂNESCU, Romulus, 1979, *Dicționar de etnologie*, Editura Albatros, București.
117. WILLECKENS, Frans, 1978, *The Demography of Labor force participation*, I.I.A.S.A., RM-78-17, april, Laxenburg, Austria, Austria.
118. ZELINSKI, Wilbur, 1979, *The Demographic Transition: Changing Pattern of Migration*, în: Conference on science in the service of life, Institute of Life and I.U.S.S.P., Vienna.